

NEDERLANDSE VERENIGING VAN

Dierentuinen

Directieverslag 2017

Nederlandse Vereniging van Dierentuinen

1. Management samenvatting

De basis van de activiteiten van de NVD is gebaseerd op drie pijlers: Belangenbehartiging, Kwaliteitsbewaking en Bevorderen van de gezamenlijkheid. Daarnaast is eind 2015 het toekomstplan 2016 – 2020 in de Algemene Ledenvergadering aangenomen.

De visie van de NVD in dit toekomstplan is als volgt gedefinieerd:

NVD dierentuinen staan bekend als kwaliteitsdierentuinen door te inspireren tot liefde en respect voor de natuur.

In dit toekomstplan zijn vier strategieën vastgesteld, die passen binnen de drie pijlers en waar de NVD zich de komende jaren op gaat richten. Het is een levend document, waarbij de mogelijkheid bestaat de prioriteiten aan te passen aan de gewijzigde actualiteit.

De vier strategieën zijn als volgt geformuleerd:

1. *Het NVD 'merk' is geladen en wordt gecommuniceerd door een doelgroep gerichte benadering*
2. *De NVD leden inspireren tot duurzaam handelen door action leader te zijn op duurzame bedrijfsvoering*
3. *De NVD leden zijn koploper op het gebied van diermanagement door gebruik te maken van nieuwe inzichten en ontwikkelingen*
4. *De NVD leden onderbouwen de toegevoegde waarde door toegepast wetenschappelijk onderzoek naar dierenwelzijn en mentaliteitsverandering bij bezoekers*

In 2017 zijn de volgende activiteiten opgestart en uitgevoerd:

- Uit strategie 2 zijn de volgende nieuwe actiepunten opgepakt en geëffectueerd:
 - Iedere dierentuin heeft en communiceert een duidelijke aansprekende duurzaamheidsboodschap door deze op te nemen in het algemene beleid
 - Iedere dierentuin stimuleert de verspreiding van duurzaamheid door een netwerk van partners te ontwikkelen
 - De duurzame bedrijfsvoering is verankerd in de organisatie door dit item op te nemen in de (jaar)plannen
 - Een heldere belofte voor onze bezoekers betreffende duurzame bedrijfsvoering door een keuze te maken voor één of meerdere goede externe meetinstrumenten
- Uit strategie 3 is het volgende nieuwe actiepunt opgepakt en geëffectueerd:
 - Een op de diverse stakeholders gerichte transparante uitleg van ons collectiebeleid door een gezamenlijk ethisch standpunt
- Uit strategie 4 zijn de volgende nieuwe actiepunten opgepakt en geëffectueerd:

- Het verder professionaliseren van het NVD visitatiesysteem als middel om knelpunten voor wetenschappelijk onderzoek te inventariseren
- Samenwerking opzetten met de Marketing en PR groep en de educatiegroep op het gebied van mentaliteitsverandering en met curatoren op het gebied van welzijn.

Daarnaast is continu verder gewerkt aan de actiepunten uit 2016, zoals de lobby in Den Haag met Meines Holla en partners, het uitvoeren van de visitaties dierenwelzijn en veiligheid, de uitbouw van de NVD Werkgroep Wetenschappelijk Onderzoek met gedragswetenschappers en de samenwerking met de universiteiten.

De volgende onderwerpen uit de toekomstvisie die gepland waren zijn niet in 2017 tot uitvoering gekomen :

Strategie 1.4 Uniforme communicatie door het ontwikkelen van een toolkit:

De voorbereidingen zijn hiervan begonnen door een begeleidingsgroep samen te stellen, bestaande uit vier vertegenwoordigers van NVD Marketing en Communicatiewerkgroep samen met de portefeuillehouder PR & Marketing en de NVD directeur. Er is een vraag uitgezet bij drie communicatieadviesbureaus en daaruit is één bureau geselecteerd.

Dit onderwerp is voorlopig vooruit geplaatst naar 2018, omdat voor een goede invulling van deze strategie eerst overeenstemming moest worden bereikt bij de directies over de koers en toekomst van de NVD. Daarover zal in 2018 een bijeenkomst worden belegd en aan de hand daarvan kunnen de strategieën nader worden ingevuld.

Strategie 1:

In mei 2017 heeft onder auspiciën van EAZA in Brussel een internationale bijeenkomst plaats gevonden over de wetgeving met betrekking tot Refit van de Zoo Directive. Bij deze bijeenkomst konden belanghebbenden zich laten horen en suggesties doen over de uitvoering en invulling van de Zoo Directive. Er waren 35 vertegenwoordigers van Associations en dierentuinen aanwezig, waarvan drie uit Nederland en daarnaast 17 mensen van de zgn. competent authorities (zijnde de overheden) waarvan één uit Nederland. Door onze aanwezigheid aldaar hebben we het standpunt van de dierentuinen goed helder aan de parlementariërs kunnen overbrengen. Er zijn aanvullingen gedaan op het gebied van effectiviteit, efficiency, samenhang en de relevantie en toegevoegde waarde van de EU.

EAZA en dus ook de NVD geven aan dat we de Zoos Directive willen behouden en datzelfde gold voor het overgrote deel van de aanwezigen bij de workshop. De Zoos Directive werkt goed, als is ie nog niet perfect. We willen het graag gecontinueerd zien en zijn zeker bereid om met alle andere stakeholders samen te werken om de implementatie te verbeteren.

Belangrijk is ook dat de overheden beschikken over relevante kennis en trainingsmogelijkheden en vooral dat de Directive en met name de Zoos Directive Good Practice Document in de verschillende Europese talen wordt vertaald.

Over het algemeen hebben we als dierentuinen in de workshop goed voor het voetlicht gebracht welk nut wij vinden voor de Zoos Directive. Van verschillende kanten is dit ondersteund en de NGO 's (anti dierentuinlobby) die er waren, gaven al aan dat een gecombineerd stakeholder overleg om de Zoos Directive te verbeteren voor hen ook een stap in de goede richting zou zijn.

Strategie 2:

Bij Strategie 2 was de doelstelling voor 2017 dat 30 % van de leden dit heeft opgenomen in het algemene beleid en eind 2017 was bij 50 % dit opgenomen, waarbij de leden boven verwachting hebben gepresteerd. De duurzame bedrijfsvoering is in ieder geval bij bijna alle leden opgenomen, maar nog niet in alle organisaties verankerend.

Eind 2017 waren er zes dierentuinen met een gouden Greenkey en bij vier dierentuinen van de NVD was de gouden Greenkey aangevraagd en is de verwachting dat deze in 2018 zal worden verkregen.

Er is een begin gemaakt met het formuleren van de zogenaamde Gouden Regels, waaraan alle NVD leden zich moeten houden. Er is nog een aantal Regels in ontwikkeling en de volgende Gouden Regels zijn in de Algemene Ledenvergadering aangenomen:

Vastgestelde Gouden Regels :

NVD leden staan garant voor actief management en duurzaam collectiebeleid; dit uit zich in de volgende afspraken:

Ieder NVD lid:

- *Coördineert minimaal één fokprogramma en heeft zitting in minimaal drie Species Committee's van EAZA*
- *Heeft een collectie warmbloedige dieren waarvan 60 % een vorm van management kent overeenkomstig de populatie management structuur, die gevoerd wordt door EAZA. Minimaal de helft van deze collectie warmbloedige dieren bestaat uit bedreigde soorten*
- *Is direct en actief betrokken bij de herintroductie van minimaal één diersoort.*
- *Doet/werkt mee aan onderzoek op het gebied van bezoekersmentaliteit met betrekking tot liefde en respect voor de natuur. Iedere NVD tuin draagt zorg voor de presentatie en/of publicatie van deze onderzoeken. Dat betekent ten eerste dat voor de periode 2017/2018 er minimaal één presentatie/publicatie (bijv. een poster) is op het NVD wetenschappelijk symposium van 2018. Ten tweede betekent dat, dat de leden een actieve bijdrage leveren aan de NWWO mens door een lid aan de werkgroep te leveren en/of mee te werken aan de onderzoeksvragen van de NWWO mens.*
- *Heeft een Green Key keurmerk. Daarbij wordt gestreefd naar de golden Green Key.*
- *Neemt minimaal één maatregel op het gebied van afvalscheiding (plastic, glas, papier) aan publiekszijde, voert het als aparte fractie af en communiceert daarover op drie plaatsen in het park (website, horeca, locatie in het park)*
- *Gebruikt zolang het nog niet in een Green Key is opgenomen, in de horeca in het park al het vlees met minimaal 1* beter leven, wordt er geen vis uit de rode kolom van de VISwijzer geserveerd en wordt minimaal één vegetarische snack, soep of broodje aangeboden.*

Strategie 3

Er is in 2017 een aangepast ethisch standpunt geformuleerd en de daaraan gekoppelde Ethische Code is nog in bewerking. Om het ethische standpunt ook bij externe stakeholders bekend te laten zijn, wordt dit onderdeel meegenomen in de aanpak van strategie 1.4: het oppakken van uniforme communicatie met behulp van een toolkit en strategie 4.4: samenwerken met Marketing, Pr en Educatie op het gebied van mentaliteitsverandering bij bezoekers.

Omdat er nog geen activiteiten zijn ondernomen, zijn de kosten ook niet gemaakt en worden die getransporteerd naar 2018.

Strategie 4

Om het visitatiesysteem te professionaliseren is een begin gemaakt met de voorbereidingen voor een curatoren bijeenkomst gecombineerd met een bijeenkomst voor de expertpool van de visitaties. Daarin zal gezocht worden naar meer objectieve criteria voor de invulling van de visitaties. De uiteindelijke bijeenkomst daarvoor kon helaas niet meer in 2017 plaatsvinden, maar zal in 2018 z'n beslag krijgen.

Er is in 2016 een NVD Wetenschappelijke Werkgroep (mens) in het leven geroepen en in 2017 zijn de eerste onderzoeken op het gebied van bezoekers gestart. De eerste resultaten daarvan zullen op het symposium van 2018 worden gepresenteerd. Er zijn in 2017 hiervoor nog geen kosten gemaakt, die zullen worden meegenomen naar 2018.

Het afgelopen jaar heeft in het teken gestaan van de nadere invulling van het 'laden' van het NVD kenmerk. Er is een begeleidingsgroep geformeerd bestaande uit PR & M experts, de portefeuillehouder PR & M en de directie en zij hebben een communicatiebureau geselecteerd, dat het proces moet gaan begeleiden. Aangezien in het afgelopen jaar veel nieuwe directies zijn aangetreden bij de NVD dierentuinen, zal de toekomstvisie in 2018 herijkt worden. Daarmee moeten we bewerkstelligen dat de directies zich weer allemaal herkennen in de toekomstvisie of dat de toekomstvisie deels zal worden verfijnd. Aangezien deze herijking pas in 2018 zal plaatsvinden, is de uitwerking van het laden van het NVD kenmerk nog niet verder opgestart. Dat zal pas in 2018 gaan gebeuren.

Resultaat 2017

Al met al zijn in 2017 vijf van de geplande strategische actiepunten gestart, zijn de actiepunten uit 2016 gecontinueerd en zijn voorbereidingen getroffen voor de activiteiten van 2018. Belangrijk is dat een aantal 'gouden regels' is geformuleerd, waarbij de NVD dierentuinen hun kwaliteit ten toon spreiden.

In 2018 zal de toekomstvisie verder worden uitgevoerd en zal een herijking plaatsvinden om te checken of we met deze visie nog op het goede spoor zitten.

De feiten en cijfers van het NVD bureau en de diverse werkgroepen en commissies zijn te vinden in het vervolg van dit directieverslag.

2. Feiten en cijfers van 2017

Het directieverslag 2017 van de Nederlandse Vereniging van Dierentuinen omvat een beknopte weergave van wat er in het afgelopen jaar is gebeurd. Bij de opbouw van het verslag is uitgegaan van de drie kernactiviteiten van de NVD, te weten belangenbehartiging, kwaliteitsbewaking en het bevorderen van de gezamenlijkheid. Het verslag begint met de feitelijkheden van bestuur en leden en eindigt met een toelichting op de jaarrekening. De jaarrekening is digitaal toegevoegd.

Bestuur NVD

Samenstelling en zittingsduur leden

In 2017 bestond het bestuur van de NVD uit drie personen:

<i>Naam</i>	<i>Functie</i>	<i>Datum</i>
<i>Marc Damen</i>	(voorzitter en dieraangelegenheden)	20/12/2012
<i>Rob Huppertz</i>	(penningmeester)	vanaf 26/11/15 t/m 23/11/17
<i>Rob Huppertz</i>	(secretaris)	vanaf 23/11/17
<i>Astrid Wassenaar</i>	(bestuurslid)	t/m 23/5/17
<i>Lisette de Ruigh</i>	(bestuurslid)	23/5/17 t/m 17/9/17
<i>John de Hoon</i>	(penningmeester)	Vanaf 23/11/17

De bestuursfuncties worden voor een periode van 3 jaar vervuld en kunnen twee maal worden verlengd. Op dit moment is het wisselrooster als volgt:

<i>Naam</i>	<i>Datum intreden</i>	<i>Datum uittreden</i>
<i>Marc Damen</i>	20/12/2012	20/12/2015 (eerste termijn)
<i>Marc Damen</i>	26/11/2015	26/11/2018 (tweede termijn)
<i>Rob Huppertz</i>	26/11/2015	26/11/2018 (eerste termijn)
<i>John de Hoon</i>	23/11/2017	23/11/2020 (eerste termijn)

Bestuursvergaderingen

In 2017 heeft het bestuur 5 keer vergaderd, in januari, maart, juni, september en november, waarvan vier keer telefonisch.

Leden

Samenstelling

Sinds 1 januari 2017 bestaat de NVD uit 14 leden. De samenstelling van de NVD is als volgt:

<i>Apenheul, Apeldoorn</i>
<i>AquaZoo Friesland, Leeuwarden</i>
<i>ARTIS, Amsterdam</i>
<i>DierenPark Amersfoort</i>
<i>Dierenrijk, Nuenen</i>
<i>Diergaarde Blijdorp, Rotterdam</i>
<i>Dolfinarium Harderwijk</i>
<i>GaiaZOO, Kerkrade</i>
<i>Koninklijke Burgers' Zoo, Arnhem</i>
<i>Ouwehands Dierenpark Rhenen</i>
<i>Safaripark Beekse Bergen, Hilvarenbeek</i>
<i>Vogelpark Avifauna, Alphen a/d Rijn</i>
<i>WILDLANDS Adventure Zoo Emmen</i>
<i>ZooParc Overloon</i>

Ledenvergaderingen

De Algemene Ledenvergaderingen van de directies hebben 2 keer plaatsgevonden, in juni in Kopenhagen tijdens de directiestudiereis en in november in Zoo Parc Overloon.

NVD bureau

In 2016 bestaat het NVD bureau uit 1.6 FTE en drie medewerkers:

<i>Naam</i>	<i>Functie</i>	<i>Datum in-uit dienst</i>
<i>Lillian van der Kamp</i>	officemanager	vanaf 15/2/17
<i>Patricia ter Maat</i>	coördinator kennis en leden	vanaf 15/2/16
<i>Laura van Zonneveld</i>	coördinator kennis en leden	tot en met 15/2/17
<i>Marielle van Aggelen</i>	directeur	vanaf 1/11/06

Na het vertrek van Laura van Zonneveld is toch gekozen voor een nieuwe officemanager in plaats van een tweede coördinator kennis en leden. Het bleek dat er toch te veel ondersteunend werk was, dat niet voldoende kon worden opgepakt door de coördinator. De nieuwe officemanager kreeg een jaarcontract en het jaarcontract van Patricia ter Maat is in februari omgezet in een contract voor onbepaalde tijd.

3. Belangenbehartiging

Om de belangen van de NVD leden te behartigen, neemt de NVD deel aan onderstaande gremia. Daarnaast onderhoudt de NVD nauwe contacten met het Ministerie van Economische Zaken zowel rechtstreeks vanuit het NVD bureau als via de Werkgroep Wet- en Regelgeving.

- *IUCN Participantenraad*
- *Gastvrij Nederland*

Meines Holla en Partners

Sinds 2016 is Meines Holla en Partners ons lobbykantoor in Den Haag. In samenspraak met hen zijn de nieuwe tweede Kamerleden die zitting hebben in de EZ commissie waarin dierenwelzijn wordt besproken allemaal uitgenodigd voor een werkbezoek aan de NVD dierentuinen. Alleen de SP, CDA en PVV waren niet in de gelegenheid om te komen, die zijn naar een later tijdstip in 2018 verplaatst.

Regelmatig wordt verslag gedaan van de activiteiten naar de directies.

EAZA

Binnen EAZA is de NVD vertegenwoordigd in de Council (Frank Rietkerk en Lisette de Ruigh tot november 2017 en Robin de Lange vanaf november 2017), de Legislation committee is opgegaan in het overleg met de National Association committee (Mariëlle van Aggelen).

Werkgroep Wet- en Regelgeving

In het kader van de belangenbehartiging, overlegt de voorzitter van de Werkgroep Wet- en Regelgeving samen met de directie van de NVD regelmatig op ambtelijk niveau met het Ministerie van Economische Zaken, RVO of de NVWA. Vanuit die positie zijn ook overleg en een kennismaking geweest met het lobbybureau Meines Holla en Partners, aangezien de activiteiten op ambtelijk niveau en Tweede Kamer niveau nauw met elkaar te maken hebben.

In 2017 is de werkgroep Wet- en Regelgeving drastisch van samenstelling veranderd. Door het vertrek van toenmalige voorzitter Lisette de Ruigh bij Wildlands Adventure Zoo emmen en ook het terug treden van Linda van Sonsbeek (Diergaarde Blijdorp) zijn we druk bezig geweest om weer op volle sterkte te komen. Inmiddels (begin 2018) bestaat de werkgroep uit de volgende leden: Wineke Schoo (voorzitter), Job Stumpel, Joost Lammers en Martine van Zijll-Langhout. Namens de NVD is Mariëlle van Aggelen de contactpersoon.

Veel van onze tijd wordt besteed aan het up-to-date blijven m.b.t. alle relevante wet- en regelgeving vanuit zowel de Nederlandse overheid als de Europese. Dit gaat dan om daadwerkelijke uitvoer van de regelgeving (zoals tijdens een vogelgriep-uitbraak) maar ook tijdens de ontwerpfasen van nieuwe regelgeving zoals de nieuwe Europese Animal Health Regulation. En het informeren van onze leden daarover.

We schuiven regelmatig aan in Den Haag en op andere plekken in het land bij diverse Ministeries, NVWA, RVO, CITES, etc om de belangen goed te vertegenwoordigen en op de hoogte te kunnen blijven.

In 2017 waren de meest in het oog springende zaken: vogelgriep uitbraken, oprukkende dierziektes richting onze grenzen, invasieve soorten wetgeving en de gevolgen voor onze collecties, actieve bijdrage leveren aan de Europese Animal Health Regulation.

In 2018 willen we de focus leggen (naast het monitoren van alle wetgeving) op het verkrijgen van afwijkende regels voor dierentuinen tijdens een vogelgriep uitbraak en kennisuitwisseling tussen NVWA en NVD/curatoren/dierenartsen, maar ook duidelijkheid krijgen m.b.t. ‘dumpdieren’ die bij iedere dierentuin ineens ‘verschijnen’ maar wel onder de invasieve soorten wetgeving vallen. En zo zullen er nog vele andere dossiers ineens gestart worden. We zullen jullie op de hoogte houden. Uiteraard staan we altijd open voor samenwerking met andere commissies zoals bijvoorbeeld de groep die zich met de duikwetgeving bezig houdt, maar ook de werkgroep waaronder de wetgeving m.b.t. wapens en munitie resideert. Samen kunnen we veel voor elkaar krijgen!

4. Kwaliteitsbevordering

Toekomstvisie

In 2017 is de tweede fase van de toekomstvisie van de NVD ingezet en vijf van de beoogde activiteiten voor dat jaar zijn allemaal uitgevoerd. De nadere uitwerking hiervan staat in de managementsamenvatting op de pagina's 1 t/m 4.

Visie NVD 2016 - 2020:

De NVD leden staan bekend als kwaliteitsdierentuinen door te inspireren tot liefde en respect voor de natuur

Visitaties 2017

In 2017 hebben de volgende visitaties Dierenwelzijn en Veiligheid plaatsgevonden: Vogelpark Avifauna, Koninklijke Burgers' Zoo en Dolfinarium Harderwijk. De rapportages zijn aan het eind van het jaar nog niet helemaal afgerond en worden in 2018 verder afgewerkt. Het eindresultaat zal aangeboden worden aan de RVO.

5. Bevorderen onderlinge samenhang

Activiteiten werkgroepen

Arbogroep

In 2017 is de werkgroep twee keer bij elkaar geweest in januari en november en heeft in teken gestaan van het opnieuw samenstellen van een Arbo werkgroep.

De Arbo werkgroep was de laatste jaren sterk veranderd door het pensioneren van Arbo werkgroepsleden, reorganisaties bij verschillende dierentuinen, en functieveranderingen binnen deze dierentuinen.

Het belangrijkste onderwerp was het up-to-date brengen/maken van de ARBO catalogus en de protocollen. De aanleiding was een brief van de FNV die aangaf dat zij de Arbocatalogus niet kon vinden of raadplegen. Dit is een verplichting, die is opgelegd door de subsidiegever (het Ministerie van Sociale Zaken en Welzijn). In november van het verslagjaar is dit opgepakt en hebben de betrokken werkgroepsleden de diverse protocollen gecontroleerd op inhoud en correctheid m.b.t. het Wettelijk kader. De protocollen zullen met de FNV en het Ministerie worden besproken en worden ze op de NVD website gepubliceerd. In de tussentijd zijn de laatste gereviseerde protocollen op de NVD website geplaatst.

Curatoren

Gedurende 2017 is er slechts één bijeenkomst geweest van de curatoren. Deze was in mei 2017 in GaiaZOO Kerkrade. Hier is veel aandacht besteed aan de 10 gouden regels. Voor een aantal van de regels zijn aanpassingen voorgesteld en uitgewerkt.

In het oog springen activiteiten van de diverse werkgroepen zijn:

Onderzoek aanpassing diëten van orang oetans n.a.v. de presentatie van Francis Cabana tijdens EZNC (European Zoo Nutrition Conference)

Gebruik duurzame soja in de diverse brokken

Onderzoek naar vit D. waardes bij diverse diersoorten.

De vogelgriep heeft niet allen de parken bezig gehouden maar ook de Werkgroep Wet en Regelgeving is actief in overleg geweest met het NVWA. Dierziekten zoals onder andere Afrikaanse varkenspest, blauwtong en Q-koorts vragen steeds meer actieve aandacht van de curatoren

Rouleringschema's van de diverse werkgroepen zijn in 2017 opgesteld en aangepast.

Commissie Diertransacties

De NVD-transactiecommissie heeft in 2017 diverse malen via skype vergaderd. Niet alleen een zeer efficiënte manier, maar bovendien besparen de leden hiermee een flinke portie reistijd uit!

Alle relevante transacties die in de tweede helft van 2016 en in 2017 hebben plaatsgevonden, zijn stuk voor stuk doorgenomen en beoordeeld. In een aantal gevallen zijn aanvullende vragen aan het NVD-lid gesteld

Naar aanleiding van transacties in 2016, werden drie brieven gestuurd naar twee verschillende NVD-leden met de vraag de achtergronden van de transactie nader toe te lichten. Hiervan konden twee niet naar tevredenheid worden afgehandeld. Deze zijn doorgestuurd naar de voorzitter van het bestuur van de NVD. Naar aanleiding van transacties in 2017 zijn vijf brieven naar vier verschillende NVD-leden gestuurd met de vraag om nadere toelichting op de achtergrond ervan. In twee gevallen waren de antwoorden niet naar tevredenheid van de transactiecommissie. Deze zijn doorgestuurd naar de voorzitter van het NVD bestuur.

De NVD transactiecommissie heeft zich genoodzaakt gezien de transactiecode bij te stellen op de punten 3.3 en 4.1, over verwerven en uitplaatsen van dieren uit dierentuinen die geen lid zijn van de in de code genoemde organisaties.

De commissie heeft nu de volgende leden: Harald Schmidt (Blijdorp), Tjerk Termeulen (Gaia Zoo), José Kok (Ouwehands Dierenpark), voorzitter. Een schema van opvolging is opgesteld.

Educatoren

Kerngroep Educatie

De Kerngroep Educatie is een onderdeel van de Werkgroep Educatie en zij vormen de voortrekkers van de initiatieven van de kerngroep. Tevens zijn zij het aanspreekpunt voor de werkgroep leden en het NVD bureau. In 2017 bestaat de NVD educatie kerngroep uit 3 personen; Hanneke de Boer (GaiaZOO, Kerkrade), Constanze Mager (Koninklijke Burgers' Zoo), Roderik Koenis (Diergaarde Blijdorp) en Thomas Bionda (Apenheul, Apeldoorn).

NVD educatie standaard

De Kerngroep Educatie heeft in 2016/2017 een nieuwe NVD educatie standaard geschreven. Deze is in grote lijnen – maar niet volledig – gebaseerd EAZA Conservation Education Standards 2016. Deze is in 2017 na akkoord van de Algemene Ledenvergadering gepubliceerd.

Harpij

Zoals ieder jaar heeft Harpij ook in 2017 dankbaar gebruik mogen maken van het legaat met oog op bijscholing voor de NVD-dierverzorgers.

Met het legaat zijn NVD leden gesponsord om deel te kunnen nemen aan de internationale rhinokeeper workshop en is het trainingsboek van Volker Gatz voor dierverzorgers gedrukt. Tot slot zijn de kosten voor de spreker Roocroft Alan voor tijdens de olifantenworkshop betaald. Daarmee is het legaat voor 2017 helemaal besteed.

NWWO dier

De NVD Werkgroep Wetenschappelijk Onderzoek (NWWO dier) is actief na goedkeuring van de ALV van 1 november 2012 en bestaat in 2017 uit de volgende personen:

<i>Naam</i>	<i>Titel</i>	<i>Datum</i>
<i>Dr. J. Komen</i>	Associate Professor Animal Breeding and Genomics Group WUR	

<i>Drs. R. van der Meer</i>	Senior curator DierenPark Amersfoort	Tot 1/12/17
<i>Dr. J.J.M. Pereboom</i>	Chair research committee EAZA	
<i>Drs. F.E. Rietkerk</i>	Zoölogisch Directeur Apenheul	
<i>Drs. L. de Ruigh</i>	Manager operations/curator Dierenpark Emmen en voorzitter	Tot 17/9/17
<i>Ir. J. Kok</i>	Ouwehands Dierenpark Rhenen Voorzitter	Vanaf 17/9/17
<i>Drs M. Janse</i>	Koninklijke Burgers' Zoo	Vanaf 31/12/17
<i>Prof. M.J. Duchateau</i>	Ethology and Welfare, Universiteit Utrecht	
<i>M.M. van Aggelen BSc</i>	Directeur NVD	

In 2017 nam de werkgroep afscheid van de heren Berry Spruijt, Jan van Hooff en Raymond van der Meer. Daarnaast nam onze voorzitter mw. Lisette de Ruigh afscheid. Gelukkig vonden we in de persoon van Max Janse een nieuw, enthousiast werkgroeplid en was mw José Kok bereid de voorzittershamer van Lisette over te nemen.

Medio 2017 startten de voorbereidingen voor het derde NWWO Symposium dat zal worden gehouden op 30 mei 2018 in de Apenheul, Apeldoorn.

Besloten is om de dag in twee te verdelen; het ochtendprogramma staat in het teken van NWWO-dier, het middaggeedeelte gaat over mens-gerelateerd onderzoek (NWWO-mens).

Daarnaast passeerden diverse onderwerpen de revue: het lopende browse-onderzoek o.l.v. Guido Bosch (WUR), consequenties van de wet op dierproeven voor onderzoek in dierentuinen, mogelijkheden voor opzet van best practise ranges van waterkwaliteit in NVD-tuinen, onderzoek naar paarvorming (waarvoor een verkennende bijeenkomst werd georganiseerd op 13 maart, 2018 aan de WUR)

NWWO mens

In het kader van de toekomstvisie 2016-2020 van de NVD is in 2016 begonnen met het opzetten van een onderzoekswerkgroep die zich vooral gaat bezighouden met onderzoek naar de effecten van een dierentuinbezoek op een mogelijke mentaliteitsverandering bij bezoekers. Lisette de Ruigh heeft Wildlands Adventure Zoo Emmen verlaten en dus ook de werkgroep. Daarnaast is Arjan Wals van de WUR aangezocht om aan deze werkgroep deel te nemen. De werkgroep bestaat uit:

<i>Naam</i>	<i>Vakgroep</i>	<i>Universiteit</i>
<i>Prof. Dr L. Steg</i>	Environmental Psychology	Universiteit Groningen(agendalid)
<i>Dr. T.Bouman</i>	Environmental Psychology	Universiteit Groningen
<i>Prof. Dr M. Zeelenberg</i>	Economic Psychology	Universiteit Tilburg
<i>Dr. H. Staats</i>	Social and Organizational Psychology	Universiteit Leiden
<i>Prof. Dr A. Wals</i>	Transformative learning for Social Ecological sustainability	WUR
<i>Drs. L. de Ruigh</i>	Manager Operations	WILDLANDS Adventure Zoo Emmen Tot 17/9/17
<i>Ir. J. Kok</i>	Manager Zoologie, onderzoek en educatie	Ouwehands Dierenpark
<i>Drs. T. Bionda</i>	Medewerker kennis en onderzoek	Apenheul
<i>M.M. van Aggelen BSc</i>	Directeur NVD	NVD

De werkgroep is vier maal bijeen geweest en heeft geïnventariseerd op welke manier studenten ingezet kunnen worden om onderzoek te doen naar vragen die leven binnen de dierentuinen. De onderzoeksvragen zijn in 2017 geprioriteerd en of we met hulp van de NVD leden een

onderzoekspanel kunnen inrichten, waar we aan kunnen refereren bij het formuleren van onderzoeksvragen aan willekeurige bezoekers.

Er zal onderzoek worden gedaan in 2017 naar bekendheid met de dierentuin, de band met de dierentuin en de gevolgen voor het gedrag. Daarnaast onderzoeken de studenten de gevolgen van een dierentuinbezoek op liefde en respect voor de natuur. Het is de bedoeling dat de resultaten op het symposium van 2018 worden gepresenteerd.

Er is een inventarisatie gemaakt van wetenschappelijke onderzoeken die in NVD dierentuinen in de afgelopen vijf jaar zijn gedaan. In totaal zijn dat meer dan 150 onderzoeken geweest.

Werkgroep Public Relations en Marketing

De NVD PR en Marketing Groep heeft in 2017 vooral aandacht besteed aan het creëren van korte lijnen. Voor het geval dat er zaken in de media spelen die alle NVD-parken aangaan, kan er nu snel geschakeld worden. Niet alleen is de NAW-lijst van alle NVD PR en Marketing-contactpersonen een keer grondig geüpdate, maar ook is er een Whatsapp-groep aangemaakt voor diegenen, die hieraan deel willen nemen. Besloten is om in ieder geval eenmaal per jaar samen te komen op de NVD Themadag en in tussentijd elkaar regelmatig op de hoogte te houden via e-mail en/of Whatsapp.

Tijdens de laatste bijeenkomst op 23 november 2017 zijn er een aantal PR-crisiszaken besproken, waarbij door diverse leden vertrouwelijke informatie werd gedeeld die erg leerzaam was voor alle aanwezigen. Wat ging er goed? Wat kan beter? Welke leringen zijn er getrokken uit de opgedane ervaringen? Vanuit de profilering die de NVD als vereniging wil gaan inzetten, zal er in de nabije toekomst waarschijnlijk ook een beroep gedaan worden op de NVD PR en Marketing Groep om mee te denken hoe we hiermee in de praktijk aan de slag gaan.

Visitatiewerkgroep

De opdracht van de Werkgroep Visitaties is om zorg te dragen voor het zorgvuldig uitvoeren van de driejaarlijkse visitaties op het gebied van dierenwelzijn en veiligheid bij de NVD leden. In de terms of reference van de Werkgroep Visitaties is beschreven hoe de Werkgroep dat doet. Tevens is in de opdracht opgenomen dat de educatievisitaties in 2017 zouden worden geïntegreerd in de dierenwelzijn/veiligheid visitaties. Dat laatste is nog niet goed van de grond gekomen en krijgt in 2018 meer aandacht.

De samenstelling van de Werkgroep is gewijzigd. Harald Schmidt en Raymond van der Meer hebben de Werkgroep verlaten: hun plaatsen zijn ingenomen door Willeke Huizinga (Koninklijke Burgers' Zoo) en Jan Bouma (Wildlands Adventure Zoo Emmen).

De Werkgroep is in 2017 drie keer bij elkaar gekomen: in april, in augustus en in december. In 2017 zijn het Visitatieprotocol en het bijbehorende schema van de verslaglegging geactualiseerd. Daarnaast is in 2017 voor het eerst werk gemaakt van het opvolgen van de status van dringende adviezen: Patricia ter Maat, coördinator Kennis en Leden van de NVD, heeft hierover met de betreffende leden contact opgenomen. Wat we zien is dat de complexiteit van de visitaties toeneemt, dat de discussies over de bevindingen van de visitatieteams intensiveren en ook dat nodig is om met enige regelmaat nog eens met elkaar vast te stellen waarom we de visitaties doen. Een verbetering van de kwaliteit van het welzijn van onze dieren en van de veiligheid van onze tuinen is het oogmerk. De Werkgroep stelt vast dat die kwaliteitsverbetering zichtbaar is over de gehele breedte en ook dat daardoor de zaken die geen

Directiejaarverslag 2017 Nederlandse Vereniging van Dierentuinen

aandacht hebben gekregen, meer gaan opvallen. Onze kennis over dierenwelzijn, diermanagement en veiligheid groeit. De maatschappij verandert. We krijgen nieuwe inzichten. Deze zaken zouden er niet toe moeten leiden dat het nut van de visitaties in twijfel wordt getrokken: integendeel, de leden zouden de Visitatieteams moeten aansporen zo kritisch mogelijk te zijn. Dit zijn de dierentuinexperts van Nederland. Van wie anders willen we horen wat we het in onze parken op dieren- en veiligheidsgebied beter zouden kunnen doen?

Drie NVD leden werden in 2017 gevisiteerd: Avifauna, het Dolfinarium en Burgers' Zoo. In 2018 zijn het er vijf: AquaZoo Friesland, Diergaarde Blijdorp, Wildlands Adventure Zoo Emmen, GaiaZOO en DierenPark Amersfoort. Door de hierboven genoemde toename in complexiteit loopt ook de rapportage enige averij op: het NVD kantoor moet alle zeilen bijzetten om het geheel georganiseerd, uitgevoerd en gerapporteerd te krijgen en dat zal in 2018 niet minder worden.

Bovendien zoekt de Werkgroep Visitaties verdere verdieping, en dan met name op het gebied van dierenwelzijn. In februari 2018 wordt een workshop georganiseerd voor de visitatie-experts waarin we gaan zoeken naar een manier om welzijn zo objectief mogelijk tijdens visitaties te beoordelen. Dat gebeurt nu op basis van kennis van en ervaring met de dieren: een inzichtelijk check systeem moet de aanwezige subjectiviteit grotendeels wegnemen.

Vrijwilligers

De werkgroep 'Vrijwilligers NVD' is dit jaar goed op stoom gekomen. De werkgroep bestaat nu uit 15 leden. Alle parken, die vrijwilligers hebben, zijn in de werkgroep vertegenwoordigd. Het voorzitterschap rouleert, het park dat de vergadering organiseert is ook automatisch voorzitter en notulist. Punten die dit jaar op de agenda kwamen waren onder andere 'fondsenwerving door vrijwilligers', 'de rol van vrijwilligers binnen de NVD', 'hoe vullen we alle diensten in, met name in weekenden en op feestdagen' en 'hoe begeleiden we vrijwilligers in het omgaan met agressie'.

De NVD-vrijwilligersdag werd dit jaar georganiseerd in WILDLANDS Adventure Zoo Emmen en had als thema 'Duurzaamheid'. Zo'n 60 vrijwilligers uit 11 verschillende parken hebben hieraan deelgenomen.

Er waren drie sprekers: Joeke Nijboer sprak over het Soja Project (vanuit de werkgroep Voeding van de NVD), Eric Selekty van de Plastic Soup Foundation bracht een heel verhelderend – en ook wat schokkend – verhaal over plastic soup en de gevolgen daarvan en Wendy Cieremans van Apenheul gaf een presentatie over de rol van vrijwilligers in het overbrengen van een boodschap naar je gasten.

Na het plenaire gedeelte kon 's middags nog een bezoek worden gebracht aan de waterzuiveringsinstallatie van WILDLANDS.

Werkgroep Wet- en regelgeving

De Werkgroep Wet- en Regelgeving bestaat uit Wineke Schoo (Koninklijke Burgers' Zoo), Job Stumpel (WILDLANDS Adventure Zoo Emmen), Martine van Zijll Langhout (ARTIS), Joost Lammers (Vogelpark Avifauna) en Marielle van Aggelen (directeur NVD bureau). Jacques Kaandorp (Safaripark Beekse Bergen) is agendalid.

Lisette de Ruigh (WILDLANDS Adventure Zoo Emmen) en Linda van Sonsbeek (Diergaarde Blijdorp) hebben de werkgroep verlaten. De activiteiten van deze werkgroep staan beschreven bij het hoofdstuk Belangenbehartiging.

Directiestudiereis

In 2017 is er van 12 t/m 14 juni een directiestudiereis naar Denemarken georganiseerd. Er zijn 12 directieleden mee geweest en er is een bezoek gebracht aan de dierentuinen van Kopenhagen, Randers, Knutensborg safaripark en het aquarium the Blu Planet. Eveneens heeft op dinsdag 13 juni de Algemene Ledenvergadering plaatsgevonden.

De leden hebben de studiereis zeer gewaardeerd en hebben voorgesteld om in 2019 een studiereis naar New York te gaan organiseren.

Financiën

Legaat van Duinhoven/Faassen

In de ledenvergadering is afgesproken dat de rente op het legaat Van Duinhoven/Faassen besteed mag worden door Harpij aan de dierverzorgers van de NVD tuinen.

Jaarrekening 2017

Voor 2017 zijn - na goedkeuring van de Algemene Ledenvergadering van 16 juni 2016 – extra kosten opgenomen voor werkzaamheden voortvloeiend uit de NVD toekomstvisie van het lobbybureau Meines Holla & Partners, voor het ontwikkelen van een nulmeting voor de mentaliteitsverandering bij bezoekers en het naar buiten brengen van de ethische code naar externe stakeholders. De kosten voor het lobbybureau zijn gemaakt, de overige kosten zijn verschoven naar 2018.

De bewust wat hogere kosten zijn o.a. veroorzaakt door hogere kosten voor opleiding en training van het NVD bureau, de overstap naar een ander ICT back office bedrijf en de overstap naar een nieuwe accountant. Het negatieve resultaat is ten laste gebracht van de reserves.

De jaarrekening is voorgelegd ter controle aan de financiële commissie (Frankwin van Beers en Fred Vis) en die heeft het bestuur en de directie décharge verleend.
